

КАКО ПОСТУПАТИ У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА

препоруке
за школску
заједницу

2023. година

Уреднице

Ивана БЕРИЋ и Николета ГУТВАЈН

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

КАКО ПОСТУПАТИ У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА – препоруке за школску заједницу –

Уреднице

Ивана ЂЕРИЋ и Николета ГУТВАЈН

БЕОГРАД
2023. година

САДРЖАЈ

Уводна реч

Како организовати наставу у кризним ситуацијама

Како разговарати са ученицима и родитељима о кризним догађајима

Како у школи неговати позитивну средину за учење

УВОДНА РЕЧ

Поштовани и драги наставници, стручни сарадници и директори школа,

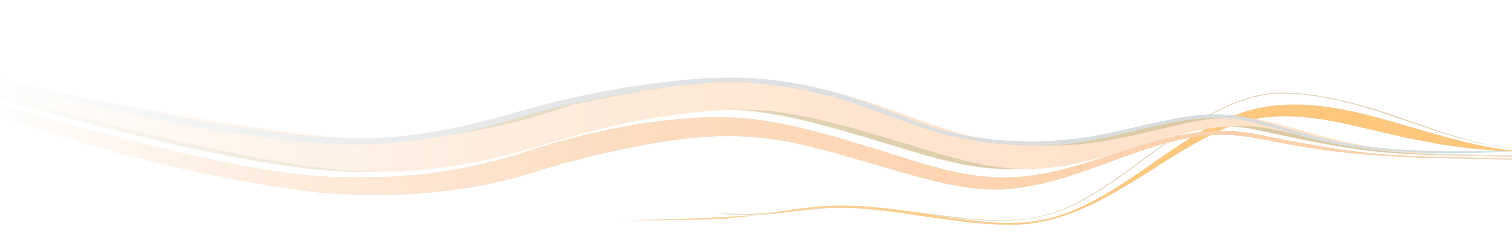
Поводом трагичног догађаја у основној школи „Владислав Рибникар“ у Београду, обраћамо вам се да бисмо вам показали да нисте сами. Ми, сарадници Института за педагошка истраживања, смо уз вас као што сте и ви увек уз нас, спремни да сарађујете и помогнете нам у нашим истраживачким активностима.

Осим што утиче на појединце који су директно њиме погођени, овај трагични догађај може пореметити образовни процес у целини и утицати на све учеснике школског живота и ширу заједницу. Школе треба да буду позитивна средина за учење и поучавање која ученицима и запосленима пружа осећај континуитета, сигурности и припадности.

У овом кризном периоду пред вас се постављају веома висока очекивања – да наставите одговорно да испуњавате своје свакодневне школске обавезе и да будете подршка и ослонац својим ученицима у превазилажењу трауматских искустава. Притом, лако се може изгубити из вида да сте и ви сведоци трагичног догађаја и да и вама треба додатна снага и подршка да бисте одговорили на овај изазов.

Питате се какво понашање можете да очекујете од ученика и како да комуницирате са њима у околностима које су стресне и неуобичајене. Свесни смо да је ваше богато педагошко искуство ваш најснажнији ресурс, али нико не може бити потпуно спреман за изазове овог типа. Овај приручник вам пружа основне препоруке на које можете да се ослоните у кризним ситуацијама у раду са ученицима.

Мај, 2023. године

У формулисању препорука приказаних у овом приручнику учествовао је мултидисциплинарни истраживачки тим сарадника Института за педагошка истраживања (наведени по азбучном реду):

др **Николета ГУТВАЈН**, виши научни сарадник,
мср **Ана ДРОБАЦ**, истраживач-приправник,
др **Ивана ЂЕРИЋ**, виши научни сарадник,
др **Марина КОВАЧЕВИЋ ЛЕПОЈЕВИЋ**, научни сарадник,
др **Смиљана ЈОШИЋ**, научни сарадник,
мср **Исидора МИЦИЋ**, истраживач-приправник,
мср **Ана РАДАНОВИЋ**, истраживач сарадник,
мср **Марија ТРАЈКОВИЋ**, истраживач-приправник,
мср **Виолета ТАДИЋ**, истраживач-приправник,
др **Владимир ЦИНОВИЋ**, виши научни сарадник,
др **Славица ШЕВКУШИЋ**, виши научни сарадник.

У креирању препорука у другом делу приручника учествовала је мср **Светлана ПАВЛОВИЋ** истраживач-приправник Института за криминолошка и социолошка истраживања.

Уобличавању овог текста и његовој лектури допринос је дала др **Јелена СТЕВАНОВИЋ**, виши научни сарадник Института за педагошка истраживања. Такође, захвалност дугујемо **Бранку ЦВЕТИЋУ** који је осмислио визуелни идентитет овог приручника.

Приручник је резултат рада у оквиру истраживања *Претходставке за развој јожиивној образовања у Србији* чију реализацију финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (бр. уговора 200018 /01-2023/47-03-451).

КАКО ОРГАНИЗОВАТИ НАСТАВУ У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА

ПОСТЕПЕНО СЕ ВРАТИТЕ ШКОЛСКИМ ОБАВЕЗАМА.

Када се у друштву догоде трауматски догађаји који имају негативне последице на све учеснике у школској заједници, потребно је да у настави модификујете свој начин и програм рада. Спорије обрађујте градиво и оставите ученицима више времена да решавају задатке. Прилагодите тежину задатака и обавеза емоционалном стању ученика и њиховој слабијој пажњи, али и вашем актуелном емоционалном стању и расположењу.

ГРАДИТЕ ОСЕЋАЈ СИГУРНОСТИ У УЧИОНИЦИ.

Подсетите ученике да су директор, наставници и други одрасли преузели одговарајуће мере да би се ученици осећали безбедно. Проверите са ученицима да ли постоји нешто што можете да урадите како бисте им помогли да се осећају боље. Изразите позитивне мисли за будућност, попут *Ојоравак од овој догађаја може ићи крај, али ћемо свакодневно радити на томе.*

Ако процените да је потребно,
уведите кратку активност која ће релаксирати ученике.

На почетку часа или када осетите да је то потребно предложите ученицима кратку вежбу: *Затворимо сви очи, мислимо на нешто лепо и дишимо дубоко* (до два минута). Понекад је у реду да променимо планове на часу, посебно када ученици прижељкују и очекују предах. Стога, уместо да се бавите наставном темом разговарајте са својим ученицима о ономе што их брине.

Примените чешће рад у групи и у пару.

Активности у групи и у пару код ученика развијају осећај заједништва, међусобног поверења и сигурности.

Одложите проверу знања ученика.

Можете ученицима да саопштите конструктивну повратну информацију о томе како напредују у некој активности. Важно је да буду ангажовани на часу, али немојте имати превисока очекивања о исходима које желите да постигнете.

Уважите емоционалне реакције ученика.

Ученици ће имати различите емоционалне реакције поводом трагичних и стресних догађаја у друштву: биће забринуте, збуњене, љути и слично. Свако осећање је нормално. Може се десити да уочите да неки старији ученици показују понашања која су карактеристична за децу млађег узраста. Пренесите ученицима да сте свесни да им у овом тренутку није лако и да је очекивано да осете различите емоције.

ОТВОРЕНО РАЗГОВАРАЈТЕ СА УЧЕНИЦИМА О ТРАГИЧНОМ ДОГАЂАЈУ АКО ЖЕЛЕ.

Подсетите своје ученике да су велике катастрофе, кризе и хитни случајеви ретки и разговарајте са њима шта за њих значи сигурност, сигуран простор и сигуран живот.

СЛУШАЈТЕ УЧЕНИКЕ.

Пружите прилику деци да причају о својим осећањима и помозите им да на одговарајући начин изразе та осећања. Онима који не желе да причају предложите да нацртају оно што осећају или да напишу причу. Нагласите да не морају то поделити са другима уколико не желе. Понудите ученицима да напишу поруку подршке свом другу/другарици у датој кризној ситуацији.

ПОДСТИЧИТЕ УЧЕНИКЕ ДА ПОСТАВЉАЈУ ПИТАЊА.

Када подстичете ученике да постављају питања, тада им помажете да смање осећај неизвесности и да превазиђу погрешне представе. Можете да организујете активност/разговор у којем бисте подстакли ученике да из ових трагичних догађаја науче важне животне лекције. Уколико немате одговор на неко њихово питање, то им и реците.

ОБЈАШЊЕЊА МОРАЈУ БИТИ УСКЛАЂЕНА СА УЗРАСТОМ УЧЕНИКА.

Деци млађег школског узраста потребне су кратке и једноставне информације о немилим догађајима. Старијим ученицима можете понудити сложенија објашњења и предлоге како да превазиђу проблеме.

ЗАШТИТИТЕ ОСЕТЉИВЕ УЧЕНИКЕ.

Понекад ученици могу да исмевају вршњаке који су осетљивији. Укажите им на међусобне разлике у вези са тим и негујте атмосферу толеранције различитости.

ПОДСТИЧИТЕ ДОЖИВЉАЈ ДА ЈЕ ДОПРИНОС УЧЕНИКА ВАЖАН.

Покушајте да осмислите начине који ће помоћи вашим ученицима да се осећају корисним у својој учионици, школи или заједници, јер тако додатно подстичете њихово самопоуздање (на пример, учествовање у активностима подршке вршњацима из школе у којој се догодила трагедија). Разговарајте са ученицима о томе да је важно да пријаве насиље уколико га виде, да не окрећу главу или га прикривају.

ШТА УЧЕНИЦИМА НЕЋЕ ПОМОЋИ НА ЧАСУ?

- ☹ Ако показујете да нисте спремни да причате о трагичном догађају.
- ☹ Ако их пожурујете да превазиђу тај догађај, да га „забораве што пре“ и да „мисле о нечем другом“.
- ☹ Ако негирате сопствена негативна осећања или расположења а они вам саопштавају да то примећују.
- ☹ Ако не поделите са њима информације које су им потребне (а вама су познате) за разумевање трагичног догађаја.
- ☹ Ако час нема јасну структуру, ако се правила доследно не примењују и ако не добију благовремено повратне информације на које су навикли.

ШТА ЈОШ МОЖЕТЕ ДА ОЧЕКУЈЕТЕ НА ЧАСУ?

- Закасне емоционалне реакције као што су плач, узнемиреност и повишен тон.
- Збијање шала о трагедији или неумерени смех као реакција ученика на трауму.
- Учесталији дисциплински проблеми (конфликти, размирице међу вршњацима).
- Смањено дружење са вршњацима и смањено интересовање за активности и ствари за које су деца пре стресног догађаја била заинтересована.

Неумесне шале и неумерени смех представљају одбрамбену реакцију на трауматично искуство. Објасните ученицима да такве реакције можемо разумети као још један од начина на који се боримо са нечим што нам је узнемирујуће или угрожавајуће. Важно је да обесхрабрујете неодговарајућа понашања, уз неговање атмосфере међусобног поштовања. Будите стрпљиви јер очекујемо да се ова тема неко време одржи у интеракцијама са ученицима и немојте бити обесхрабрани ако ваш труд не покаже резултате у скоријем периоду.

ОБРАТИТЕ СЕ ШКОЛСКОМ ПСИХОЛОГУ:

- ако имате осећај да сте преплављени негативним осећањима и под континуираним стресом;
- када нисте сигурни како да реагујете у сложенијим ситуацијама са учеником или са родитељима;
- ако уочите погоршање емоционалног стања код ученика или упадљиве реакције (накнадне и продубљене негативне емоције, појачана агресивност, исмевање жртава, величање починилаца);
- ако ученик прети да ће повредити себе или друге, чак иако су претње изречене у шали.

КАКО РАЗГОВАРАТИ СА УЧЕНИЦИМА И РОДИТЕЉИМА О КРИЗНИМ ДОГАЂАЈИМА

Разговор са ученицима

Овај догађај може изазвати различите емоције код деце, као што су осећај страха, панике и анксиозност поводом сопствене безбедности и безбедности њихових ближњих. Неки ученици ће бити уплашени и анксиозни, неки тужни и повучени. Можете да очекујете и неприлагођене реакције. Није лако знати шта тачно треба рећи у овим тренуцима и како подржати ученике. Вероватно и ви покушавате да се изборите са својим негативним емоцијама. Иако нисте могли да заштитите ученике од губитка и бола због овог догађаја, можете да им помогнете да се осећају безбедније и да то превазиђу на конструктиван начин.

Започните разговор са ученицима.

У разговору са ученицима објасните им најпре да желите да чујете њихову перспективу и да разумете како се они осећају поводом трагичног догађаја.

Избегавање разговора са ученицима може довести до појачаног осећања забринутости и збуњености и оставља отворен простор за дезинформације којима су деца изложена.

ОБЕЗБЕДИТЕ СИГУРНОСТ.

Питајте ученике о томе шта она знају о пуцњави која се догодила и како се поводом тога осећају. Допустите ученицима да изразе своја осећања и поставе вам сва питања која имају. Уверите их да је нормално то што осећају и будите искрени – немојте лагати. Разрешите сваку потенцијалну забринутост која није утемељена (на пример, да се пуцњава у школи дешава често, да школа није безбедно место). Уверите их да су са вама сада безбедни.

НОРМАЛИЗУЈТЕ ОСЕЋАЊА.

Објасните ученицима да се сви уплаше када су у опасности. Страх је начин како нас наша тела упозоравају и припремају за акцију када се нешто опасно догађа. Помозите ученицима да схвате да су њихове природне реакције нормалне. Поделите и своја осећања, поделите да је нормално бити уплашен и да сте ту, да сте заједно, на сигурном.

ОСМОТРИТЕ ЗНАКЕ ТРАУМЕ.

Нормално је да ученици буду у некој мери забринуте поводом пуцњаве у школи. Ако ученик изгледа изузетно уплашено, љуто, или повучено, потражите стручну помоћ. Ангажујте стручњаке за ментално здравље или контактирајте неку од организација које се баве пружањем подршке ученицима и родитељима након овог догађаја.

ПРАТИТЕ ПРОМЕНЕ У ПОНАШАЊУ УЧЕНИКА.

Обратите пажњу на то да ли ученици показују промене у понашању са вршњацима или наставницима (на пример, социјално повлачење, импулсивно или агресивно понашање). Посебно ако нагласе у разговору да имају тешкоће које су повезане са спавањем, смањен или повећан апетит, главобоље или стомачне проблеме. Уколико приметите присуство више ових знакова, у договору са родитељем, понудите ученику да потражи помоћ школског психолога са којим додатно може разговарати о ономе што га мучи. У договору са родитељима и стручним сарадницима помоћ је потребно затражити од лиценцираних психотерапеута или психијатара из релевантних институција које пружају такве услуге.

У табели се налазе препоруке на које можете да укажете родитељима поводом трагичног догађаја.

ШТА ЋЕ ПОМОЋИ УЧЕНИЦИМА?

Укажите родитељима да је важно да покажу деци како се осећају. Тако што ће да искажу сопствена осећања: *Да и ја сам се забринуо/ла.*

Посаветујте родитеље да деца могу и да напишу или да нацртају оно што их мучи. Нагласите им да дете не мора да покаже свој састав или цртеж.

Укажите родитељима да је потребно да уваже оправдања деце (ако нису спремни да одговарају, ако нису довољно концентрисани), али да им дају до знања да су ту када буду поновно спремни за разговор.

Саветујте родитеље да воде рачуна о томе да задовоље дечију потребу за сигурношћу. Тако што ће више времена проводити са дететом и упућивати му поруке као што су: *Ту сам за тебе; Можемо заједно да радимо нешто што волиш.*

Укажите родитељима да деца могу имати потребу да се осаме и/или да плачу, али да их не остављају превише често саме код куће, посебно не ноћу. Могу да деци упуте следећу поруку: *Разумем да ти треба да будеш сам/а, али ја сам ту кад будеш хтео/ла да разговарамо.*

ШТА НЕЋЕ ПОМОЋИ УЧЕНИЦИМА?

Укажите родитељима да не треба да избегавају разговоре о догађају.

Укажите родитељима да не треба да негирају да је дете доживело тешко искуство
(*Хајде, ња није се десило у њвом одељењу*).

Укажите родитељима да не треба да прећуткују битне информације.

Укажите родитељима да не треба да се понашају као да се ништа није догодило;
То је прошло, живић иде даље; Не треба да се бојиш, ниси више мали/а. Дете може да помисли да га родитељ не разуме.

Укажите родитељима да не треба да пожурују опоравак.

Укажите родитељима да не треба да потискују своја осећања и реакције.

Укажите родитељима да не треба да се љуте зато што је дете нерасположено или не испуњава школске обавезе.

Не заборавите на себе, јер сте и Ви прошли кроз стресну ситуацију. Брините о себи, али брините и о својим реакцијама које могу утицати на то како ће дете поднети стресну ситуацију. Покажите ученицима да сте ту за њих, да Вам је важно да разумете како се осећају али их немојте силити уколико нису спремни да разговарају. Потрудите се да у наредном периоду интензивније ослушкујете своје ученике.

Одржавање социјалних контаката и организовање окупљања (уколико ученици то желе), јер ће ученицима значити да се повезује са вршњацима.

Подстакните родитеље да организују одмор и релаксацију која одговара дететовим жељама. Вожња бицикла је добар начин да се проведе време са вршњацима и другим родитељима. Уколико бирају заједничке активности у затвореном простору можете им предложити друштвене игре које позитивно утичу на расположење (на пример, Рictionary, Човече не љути се). Такође, можете да им предложите едукативне филмове и књиге за децу млађег школског узраста:

Едукативни филмови и књиге

За децу старијег школског узраста можете да им препоручите следеће:

Едукативни филмови и књиге

Укажите родитељима да одржавају рутину колико је то могуће (на пример, оброци у исто време). Поред непријатности и несигурности, рутине помажу деци да „врате“ осећај да ће све бити у реду.

Укажите родитељима да пробају са дететом вежбе релаксације. На пример, да објасне детету да проба да дише дубоко, да замисли да испред њега стоји шоља топле чоколаде, затим да удахне дубоко као да жели да осети њен мирис, па да издахне кроз уста као да жели да је охлади. То би требало да понове неколико пута.

Разговор са родитељима

Услед кризних догађаја, имајте на уму да родитељи могу да имају мањак поверења према институцијама које су усмерене на бригу о деци. Родитељи могу бити несигурни у вези са начинима на које треба да разговарају са децом, као и поводом поступака које треба да примењују у организацији породичног живота након кризне ситуације. Такође, родитељима ће бити потребно време да врате осећај стабилности и поверења у институције.

УПУТИТЕ РОДИТЕЉЕ НА ПОНАШАЊА КОЈА МОГУ ОЧЕКИВАТИ КОД СВОЈЕ ДЕЦЕ НАКОН КРИЗНОГ ДОГАЂАЈА, КОЈИ НЕРЕТКО МОЖЕ ПРЕДСТАВЉАТИ И ТРАУМАТСКО ИСКУСТВО.

- Деца не могу заспати или се теже буде, спавају дуже него иначе, не спавају мирно, имају ноћне море.
- Имају проблеме са концентрацијом, одржавањем пажње, мања је посвећеност школи и школским обавезама.
- Осећају се тужно, љуто, збуњено или уплашено да ће се сличан напад поновити.
- Осећају се кривим.
- Осећају се изоловано, усамљено, као да их нико не разуме.
- Честе су промене расположења код деце, напета су, као да су стално на опрезу.
- Занемарују ствари које су им некада биле важне.
- Доживљавају главобоље, болове у стомаку, убрзан рад срца, интензивније знојење.
- Приметне су промене у апетиту: одбијају да једу, једу упадљиво мање или више него иначе.
- Дајте родитељима јасне препоруке у вези са тим како да организују породични живот да би превазишли кризне ситуације.

УПУТИТЕ РОДИТЕЉЕ КАКО ДА ОГРАНИЧЕ ИЗЛОЖЕНОСТ ЧЛАНОВА ПОРОДИЦЕ МЕДИЈСКИМ САДРЖАЈИМА У ВЕЗИ СА ТРАГИЧНИМ ДОГАЂАЈИМА.

- Посаветујте родитеље да се придржавају здравих навика (редовни и здрави оброци, вежбање, хигијена спавања).
- Посаветујте родитеље да би деца требало што више времена да проводе са пријатељима и члановима породице који им пријају, као и са кућним љубимцима уколико их имају.
- Укажите родитељима да би деца требало да се ангажују у вези са волонтерским активностима у школи и са заједничким комеморативним активностима.
- Поручите родитељима да преиспитају приоритете у породици (да више времена проводе у заједничким опуштајућим активностима; мање у оним активностима које су усмерене на постигнуће).
- Упутите родитеље да је важно да заједно са дететом изграде осећај сврхе (да пронађу узоре који их позитивно инспиришу).
- Саветујте родитеље да се свакодневно присете људи и догађаја због којих осећају захвалност, добробит и задовољство.
- Упутите родитеље да организују забавне и опуштајуће активности (шетња, слушање музике, читање...).
- Упутите родитеље да заједно гледају корисне и забавне емисије са децом или да учествују у креативним радионицама (на пример, РТС Полетарац, РТС Наука, Супер наука (ЕДУтв), радионице за децу Народног музеја Србије, Педагошког музеја и друго). Листа предлога филмова и емисија налази се на претходној страни.

ПОДСЕТИТЕ РОДИТЕЉЕ НА ТО ДА ДЕЦА ГЛЕДАЈУ У НАС. ПРУЖИМО ИМ СВИ ЗАЈЕДНО ШТО БОЉИ МОДЕЛ ЗА ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ АКТУЕЛНЕ КРИЗНЕ СИТУАЦИЈЕ.

- Поручите родитељима да буду благи према себи ако ових дана имају утисак да отежано функционишу на личном и породичном плану. Подсетите их на тренутке када су они или њихови ближњи успешно излазили на крај са колективним кризама у прошлости (на пример, бомбардовање).

- Уколико тешкоће у функционисању потрају дуже, подсетите родитеље да је важно да се не устручавају да потраже помоћ стручњака за ментално здравље.
- Охрабрите их да се обратe разредном старешини или стручној служби уколико приметe интензивније и дуготрајније промене у понашању своје деце.
- Подсетите родитеље да обратe пажњу на то како се други одрасли чланови породице носе са трауматичним искуством и да им пруже подршку.
- Подсетите родитеље да обратe пажњу на изворе садржаја које потражују у циљу проналажења психолошке помоћи и подршке (непризнате психолошке методе могу нанети додатну штету).

**ПРОСЛЕДИТЕ РОДИТЕЉИМА ЗВАНИЧНЕ КОНТАКТЕ
ИНСТИТУЦИЈА КОЈЕ БРИНУ О МЕНТАЛНОМ ЗДРАВЉУ.**

NADEL Национална дечија линија	116 111
Саветодавни телефон за родитеље	0800 007 000
Центар SRCE	0800 300 303
Центар за ментално здравље – Теразије 3,	011 361 24 67
Покрет Несаломиви	0800 001 002
Клиника Лаза Лазаревић (Национална линија за помоћ адолесцентима):	0800 309309 (опција 3)
Психолошко Језгро Центар (за родитеље ОШ „Владислав Рибникар“):	064 800 20 05
Институт за ментално здравље (за породице страдалих):	063 8681 757; 063 868 22 17

КАКО У ШКОЛИ НЕГОВАТИ ПОЗИТИВНУ СРЕДИНУ ЗА УЧЕЊЕ

КРЕИРАЊЕ ПРИЈАТЕЉСКЕ АТМОСФЕРЕ И ПРУЖАЊЕ ЕМОЦИОНАЛНЕ ПОДРШКЕ.

Пријатељско и подржавајуће окружење које погодује психосоцијалном благостању ученика и подстиче њихов правилан социоемоционални развој представља један од предуслова за стварање климе која је погодна за учење и поучавање. Деца уче по моделу и зато је важно да однос између наставника и ученика, али и осталих чланова школског колектива, карактерише међусобно уважавање, разумевање и подршка. Стога би требало да примените следеће:

- Негујте активно слушање. Активно слушање је један од начина који ће вам омогућити да препознате осећања и потребе у речима и поступцима друге особе (на пример: *Овај догађај ће је баш узнемирио и пошребан ти је предах од вестии које су те пошресле*).
- Негујте менторски однос. Омиљени наставник или одељенски старешина могу бити ментори ученицима којима је потребан различит вид подршке и са којима ће ученици да успоставе блиске односе. Питајте ученика и усмерите пажњу на проблем који има и пружите му подршку. На пример, ако се ученик замерио другарици/другу, заједно са њим размотрите како тај проблем може превазићи, пратите како се ситуација одвија и да ли је дошло до побољшања у његовом односу са другарицом/другом.

- Пружите подршку ученицима да устрају у превазилажењу проблема. Важно је да не обећавате да ћете проблем одмах решити и нагласите да решавање може потрајати, али реците које кораке ћете предузети по том питању.
- Обликујте и одржавајте безбедну школску климу. Омогућите ученицима да имају простор у коме ће моћи да изразе своју забринутост или своје страхове. Реците им да увек могу да вам се обрате уколико осете да им је безбедност угрожена и објасните им да је важно да пријаве све претње и/или гласине о непожељним догађајима.

ИЗГРАЂИВАЊЕ БЕЗБЕДНОСНЕ КУЛТУРЕ.

Значајно је фокус ставити на изграђивање безбедносне културе и њену превентивну функцију. Како би се то остварило, важно је да у томе учествују сви чланови школске заједнице (директор, наставници, стручни сарадници и други релевантни чланови школског колектива) приликом планирања, стварања и одржавања културе безбедности и осећаја сигурности код ученика. У ту сврху могу се предузети одговарајуће активности.

- Организујте активности у школи или на часу како би ученици развијали и неговали вредности, ставове, знања и вештине које ће унапредити безбедност и како би практиковали безбедно понашања.
- Ученицима можете дати задатак да обраде и анализирају одређени текст, самостално или у групи, и тако им пружите оквир за разумевање узрока и последица различитих облика проблема у понашању.
- Упознајте ученике са безбедносним процедурама и са корацима које је потребно предузети због безбедности у школи, али их и подстакните да дискутују о томе. На пример: *Хајде да разговарамо о томе шта радимо у школи да бисмо били безбедни* или *Наведиће видљив и јасан пример понашања којим сте допринели стварању безбедног и сигурног окружења у школи.*
- Дајте ученицима подстицај који се тиче теме припадности и сигурности у школи. На пример, подстицај може представљати видео-садржај који се бави овим темама. Ученици који су подељени у мање групе имају задатак (од 5 до 10 минута) да креирају што већи број питања о теми коју су пратили на видео-клипу. Након тога могу да изаберу најважније питање које им се чини да је битно за даљу дискусију са вршњацима, за писање неког есеја/наратива, а та питања могу бити и подстицај за покретање пројекта на тему припадности и сигурности у школи.

- Запослени би требало да креирају тематске програме које би реализовали заједно са ученицима.
- Ученички парламент би требало да осмисли активности које би допринеле развијању позитивног окружења у школи. На пример, да дискутују о томе како да се креира сигурно окружење за учење и које акције могу да реализују у школи с тим у вези.

РАЗВИЈАЊЕ СОЦИЈАЛНИХ ВЕШТИНА.

Развијање социјалних вештина код ученика може допринети развијању њихових просоцијалних образаца понашања и јачању вршњачких односа. Стога би требало применити следеће.

- Промовишите конструктивно решавање конфликтних ситуација. Организујте радионице у оквиру којих ћете разговарати са ученицима о ненасилној комуникацији, техникама самоконтроле, о томе како се суочити и изборити са задиркивањем и игнорисањем.
- Промовишите другарство. Можете организовати, на пример, активности на тему „Бити пријатељ” у оквиру које ћете говорити о унапређивању вршњачких односа – поштовању, одговорности, саосећању, разумевању, захвалности и сл. Можете предложити ученицима да воде дневник о другарству у коме ће бележити ситуације и поступке којима су у односу са вршњацима показали неке од наведених врлина или њима супротне особине, осећања и реакције која су том приликом имали. Дневник могу разменити са Вама и вршњацима, разговарати о забележеним ситуацијама и на тај начин побољшати међусобне односе. Промовишите другарство.
- Промовишите сарадњу и кооперативно учење. То можете постићи тако што ћете организовати различите активности у школи (на пример, играње улога, мреже дискусија и дебата, формулисање питања у групи, ученичко поучавање).
- Промовишите и посветите се стручном усавршавању. Како бисте могли да препознате и одговорите на потребе ученика и остварите наведене активности, можете радити на унапређивању сопствених когнитивних вештина како формално (на пример, учешћем у семинарима и радионицама), тако и неформално (на пример, читањем стручне литературе).

ЗАУЗИМАЊЕ ЧВРСТОГ, АЛИ БРИЖНОГ СТАВА.

Школа треба да буде средина у којој се деци, са једне стране, пружа социјална и емоционална подршка, једнаке могућности и учествовање у доношењу одлука, подстицање интересовања и њихово задовољење, а са друге стране, постављају се границе неприхватљивог понашања. Стога је важно да имате на уму следеће.

- Користите пријатељске, прикладне и продуктивне механизме санкционисања неприхватљивог понашања. Уместо дисциплинског кажњавања, подсетите ученике на правило и потрудите се да ученик сагледа проблем, увиди и прихвати одговорност за сопствено понашање и исправи учињено тако што ће се на пример, извинити другу, помоћи му у изради задатка и слично.
- Правила понашања дефинишите у виду смерница, а не изричитих налога. Дефинисањем правила попут: *Односимо се љажљиво и одговорно према школској имовини – чувајмо је* уместо *Не уништавај школску имовину*, може се избећи провоцирање његовог кршења.
- Обратите пажњу да правила буду доследна и једнака за све ученике. Можете дефинисати једно опште правило које омогућава вежбање доследности.
- Пожељно је да приликом дефинисања правила охрабрите ученике на расуђивање и доношење одлука. Ученици треба да учествују у креирању правила кроз дискусију са наставницима и вршњацима. На пример, заједно израдите постер који садржи правила понашања у школи.

ПРОМОВИСАЊЕ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ.

Прилике за дружење и уживање у креативним активностима, у којима ученици неће бити под притиском да морају бити вредновани, могу допринети да ученици изграде осећај компетентности, прихваћености и припадности школи. Неки од начина којима школа то може остварити јесу следећи.

- Организујте различите активности које, осим што ће имати забавни карактер, могу имати и васпитни утицај (на пример, креирање школске представе или изложбе које ће садржати васпитне поруке које желите да пренесете ученицима, одлазак у позориште чије представе имају васпитни карактер, израда школских новина које су тематски осмишљене тако да буду прилагођене интересовањима деце и младих).
- Рапоред ваннаставних активности поставите на видљиво место. Распоред можете поставити на огласну таблу, сајт или интернет групу школе, јер ће тако моћи сви да га уоче.
- Подстакните запослене да учествују у креирању ваннаставних активности у складу са интересовањима и потребама ученика.
- Трудите се да придобијете и да ангажујете посебно оне ученике код којих постоји посебан ризик да ће развити неки непожељан облик понашања. На тај начин ћете допринети њиховој социјалној интеграцији, јачању самопоштовања, унапређивању комуникације, изграђивању осећаја личне вредности и промени природе односа са другима.
- Родитељи би требало да учествују у креирању ваннаставних активности. Родитељи могу планирати активности у односу на потребе свог детета, али и учествовати у ваннаставним активностима (на пример, предавање које би родитељ одржао у школи).

ПОВЕЗИВАЊЕ ШКОЛЕ И РОДИТЕЉА.

Школа може упутити родитеље како да разговарају са својом децом о теми безбедности у школи и то на неки од следећих начина.

- Уколико деца имају питања о промовисању безбедности у својој школи, објасните им које кораке школа може предузети с тим у вези.
- Објасните им да се насилни инциденти у школи веома ретко дешавају.
- Реците им да сви имамо одговорност да допринесемо да школе буду безбедно место, чак и деца. Ако дете уочи непримерено понашање или чује за могућност да се такво понашање може догодити (на пример, чује да ће неко донети нож/пиштољ у школу), очекује се да дете то треба да саопшти наставнику или родитељу.
- Објасните родитељима да је важно да слушају своју децу. Нека питају своју децу да ли се осећају безбедно у школи (на пример, да ли постоје нека места која избегавају у школи, да ли има места у школи на којима се не осећају безбедно) и нека прате њихово понашање. Уколико дете саопшти да постоји проблем, родитељи би требало да се обратe најпре учитељу/одељенском старешини па потом стручним сарадницима и директору школе.

КАКО ПОСТУПАТИ У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА
– препоруке за школску заједницу –

Издавач

Институт за педагошка истраживања
11000 Београд • Добрињска 11/III

За издавача

Николета ГУТВАЈН

Уреднице

Ивана ЂЕРИЋ
Николета ГУТВАЈН

Лектор

Јелена СТЕВАНОВИЋ

Технички уредник

Ивана ЂЕРИЋ

Дизајн

Бранко ЦВЕТИЋ

Програмски прелом и штампа

Кућа штампе плус
www.stampanje.com

URL адреса

<https://www.ipisr.org.rs/images/publikacije/kako-postupati-u-kriznim-situacijama-preporuke-za-skolsku-zajednicu>

ISBN-978-86-7447-164-7

Тираж

300

.....
CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

3.078.7:373.3/.5(035)
159.9:3.078.7-057.874(035)

КАКО поступати у кризним ситуацијама : препоруке за школску заједницу / Ивана Ђерић и Николета Гутвајн.
- Београд : Институт за педагошка истраживања, 2023 (Београд : Кућа штампе плус). - 24 стр. : илустр. ; 28 см

Тираж 300.

ISBN 978-86-7447-164-7

а) Образовно-васпитне установе -- Кризне ситуације -- Приручници б) Кризне ситуације -- Ученици -
- Психолошки аспект -- Приручници

COBISS.SR-ID 118446601
.....

ISBN-978-86-7447-164-7